

1

D-2b

Bongaka Ditaola

DIINERS AND MEDICINE MEN AT PHALABORWA

Mo bongakeng bja batho ba baso go na le mehuta ye mentšhi ya dingaka. Gomme bongaka bja ba baso bo hwetšwa mo bathong ba banna le basadi. Mo bathong ba go tšwa mehuta ye mentšhi ya dingaka. Mohuta wa pele wa dingaka ke wa ditaola. Wa bobedi ke wa go alafa ka tsebo ya ditaola. Gomme wa boraro ke wa dingaka tša magoši go alafa pula. Mohuta wa bone ke wa go alafa ka go bina (malopo). Gomme mohuta wa bohloano ke wa tsebo ya dihlare tše alafago malwetše.

2 Ngaka ya ditaola ya pele ke sedupe. Gomme yona e na le tsebō ya tše fihlilwego, le tše sa tlogo go direga mabaka a sa tlogo go tla. Gomme bontšhi bja bona ga ba na tsebo ya dihlare tša go alafa malwetše. Gomme se segolo sa bona ke go tseba baloi, ba bolayago batho. Ke gona yo mong le yo mong a hwetšweng ke motho wa gagwe o swanetše go ya go yena.

3 Gomme mohuta wo mong ke wa ditaola dingaka tše ga di kgone go alafa motho ka ntle le go bōnega bolwetšhi ke gore go nyaka bolwetšhi ka ditaola gore a kgone go šomiša dihlare tše maloka le bolwetšhi bjoo ditaola di bo boletšego. Ke gore ga di dumele go alafa ka ntle ga tsela ya ditaola. Gomme ke ngaka tše šupago ga golo pelaelo tša badimo. Gomme ke didupe tše nyane. Gape didupe tša ga di tsebe baloi bontšhi bja tšona. Gomme tše dingwe di re di šitwa fela ke go ntšha moloi fela ga e le seema se tlogo go direga motseng di kgona go se bona. Mohuta wa dingaka tša magoši ke wa go alafa ngwaga le go phekola maru ge a sa kgone go hwetša tsela ya go tliša pula bathong. Gape dingaka tše di kgona go tseba se thibelago pula gona. Gape

le tšona ka noši di re di kgona go neša le go thibela, gomme le go hlola phefo ya pula. Gomme bontši di na le ditaola tša bongaka bjo. Ke gore ka ditaola kgoši e tla tseba ge e ba pheko ke yona goba ga se yona.

4 Mohuta wa bone ke wa go alafa bolwetši ka go bina malopo. Mohuta wo le wona o šomiša ditaola go hwetša ruri ge motho a lwala malopo. Gomme mo mohuteng wo go atile dingaka tša basadi gomme banna ga ba nene. Ka ditaola ngaka ya malopo e kgona go tseba gape bao ba sa tlogo go bona ge ngaka e bina eupja e lego go loya ngaka. Ke gona ngaka e tla tlola dihlare tša yona tše maatla tše bitšwago maleko. Gomme ke gona e tla bina e thabile ka go tseba goba ga go motho yo a sa tlogo go e loya. Ngaka ye e na le dithebele bjalo ka tše dingwe. Mohuta wa bahlano ke wa tsebo fela ya molwetši le dihlare tše thušang batho, gagolo bana.

5 Gomme ngaka tše ga di emele go botšwa ke ditaola go tseba se e lego bolwetši ka pono ya mahlo. Gomme bontši bja dingaka ba alafa ka medu ya dihlare le makgwathi, le matlakala a dihlare. Gomme tše ding di alafa ka ditšhidi. Ke gore dihlare tše fišitšwego ka mollo gomme di šitšwego di dutšing ka dithêbêlê goba manaka. Mo go ngaka tše go tšwa tša go alafa lehu. Ke gore ge motho a hwile go bitšwa ngaka tše gore di alafe go thibela gore lehu le gome le se sa tla gape mo motseng woo.

6 Gomme tšona ga di kgone go alafa motho ge a sa phela gomme di alafa bao ba sa phelago gore lehu le se ba kgomarele. Gomme dingaka tše ka moka ye ngwe le ye ngwe e alafa ka tsela le mokgwa wa yona e noši. Gape ye ngwe le ye ngwe e tsome ditefa tša yona kamo e ratang. Malwetši a dikgomo

le boago bja metse go alafswa ke dingaka tša benna.

Bongaka bo ka rutwa go rrago motho gobe go motho yo mong. Barwa ga ba abelwe lefa la bongaka bja rrago bona ge e se yo a ka rutwago ke rragwe fela. Ngaka e ka rutwa bongaka ke dingaka tše ntši. Motho a ka ntšha kgomo gobe tše pedi le go feta fao. Ngaka e rutwa mangaka ao a boletšwego peleng. Ngaka ge e rutwa ditaola e rutwa mawo a tšona. Ke gore e swanetše go tseba maina a ditaola ka maina le mehuta ya diphōfōlō. Ke gore phōfōlō ye ngwe le ye engwe motho o swanetše go e tseba. Gomme tsebo e swanetše goba ya phōfōlō ge e le phōlō goba tshadi, Motho ge e le molaodi o swanetše go hlompigwa ke batho kudu. Go rutwa ditaola go ya ka batho. Gomme ba bang ke lebakanyana fela mme ba bang ke ngwaga. Gomme o a hlahlobjwa ke ngaka ya gagwe ge a phethile go rutwa.

Motho o ithēra goba ngaka ka mo a ka kgodišwago batho ka gona. Dingaka tša batho baso ga di na kwano ka go tšhaba go loyana. Dingaka di tsebjwa ka meaparo ya tšona. Ngaka ye ngwe le ye ngwe iketirela tšohle tša yona tša bongaka. Gomme e ka ba le tša bohwa mme bontši bja dithebele le dihlare e tla itirela. Gomme gape le tšona ditaola e tla itirela ge e rutilwe.

Ngaka e phkola mo e ratang, gomme ge e se ngaka ya kgoši e phkolago nageng ya yona fela. Batho ba ya go ngaka, mme ngaka e ya go batho. Gape ngaka e ye e tšame e bapatša bongaka bja yona. Ge ngaka e beditšwe e a tla mme e tla dieta tša yona ke gore sa go sepetša ngaka. Gomme ngaka e ya le ditšhabeng tše dingwe. Gomme dingaka tša didupe ga di botšiši gore phošō ke eng ge e se ge di tšene taolong. Gomme dingaka tša go šoma ka ntle le ditaola tšona di a botšiša gore bolwetši ke eng. Gomme ke gona e tla botšwa se e leng molato. Gomme e ka thoma

modiro se meetseng goba e thome e dire dilo tše ding pele.
Gomme ga e phopholetše molwetši. Gomme mo taolong ga
dingaka go fapane. Didupe di laola lepatlelong, goba ka
ntle ga motse, gomme ngaka tše dingwe di laola ka dintlong
goba lapeng. Gomme mo dinakong tša go laola di fapane.

10 Gomme yo mong o na le nako ya gagwe ya go laola. Gomme mo
taolong efe le efe batho ba ka tlala banna le basadi ka mo
ba ka ratang ka gona. Gomme ngaka e ka raka batho ge e laola
taba ya sephiri. Phutholla-meraba ke sa pele go tsongwa ke
ngaka. Gomme se e ka ba se ngaka e se tsomago pudi goba
tšhêlêtê.

Gomme tefa ke mokgwa ge motho a fodile goba ge a sa
fola. Gomme se se dirwa ke ngaka tša ditaola ka moka.
Gomme dingaka tša tsebo ya dihlare di tsoma tefa ka morago
ga kalafo. Mo ditefeng tša dingaka ngaka ye ngwe le ye
11 ngwe e bitša ka mo e ratago maloka le nošomo wa yona mo
mothong ka go fapana ga malwetši le go aga metse. Gomme
ditefa di fihla gantši ka kgomo tše pedi. Ngaka ge e šetše
e alafile motho goba e dirile pheko ya yona mo motseng e ka
bitša se e se ratago go motho. Gomme ngaka ye ngwe le ye
ngwe ga e rate go fetwa ke ye ngwe ka ditefswa. Gomme
ga go direge gore ngaka e se lefigwe. Ge e se ge ngaka e
alafile motho wa ka gae ga yona. Ngaka e na le maatla gape
e dumeletšwe go bega mang le mang lekgotleng yo a ganago le
12 tefo tša yona. Gomme molato wa ngaka e hlokomelwa kudu kudu
ke banna ba lekgotle. Mekgwa ye e tsebjwago kudu kudu ya
malwetši ke ge motho a na le madi le go opa ga hlogo goba
go loma ka teng le sehlatšo le sehoba. Gomme ka ntle ga
malwetši a a mantši a tsebjwa ka ditaola. Sedupe se na le
temogo ya go dira motho gore a kgolwe se bolelwago ke sōna.
Mokgwa wa sedupe ke go ruta tsela ya go tseba meloko.

Ke gona ge se rutile maselamose a ke gona se tla tseba

moloi. Sedupe ga se dupe ka dihlako gomme dihlako ke mokgwa
fela. Gomme se segolo ke go tseba meloko ya batho ge ba
13 tliile go laolwa. Ge sedupe se ka tseba meloko ya bao ba
tlilego ke gona se tlogo bolelwa ke yona ke therešš. Gomme
ga e le palo ya marapo e ka ba gona gomme seo ke go phetha
fela mokgwa sedupe se šoma ka tsela ye nwe ya sephiri yeo
batho ba sa kgonego go lemoga bofora bja sedupe.

Modiro wa marapš ke wa dingaka tša go alafa batho ka
taelo ya dihlako. Gomme mo mawong a ditaola segolo thata ke
go ruta ka mo taola e beng e emi ka wona ge e sa phela.
Ke gore ge e kitima ge e sepela ge e robetše hlako e be e
dutši bjang mo phššfšlšng. Gomme gape le dibata meššmo ya
14 tšona e tla ba bjalo ka bogale bja yona. Ke gore ge e le
tau ya šupa motho yoo a tlilego go laola ka moemo wa ge e
sa phela ke gore e a lwala. Ke gona e šupa kotši ge e ke
šupa theko ka tsela yeo hlako e beng e emi ka yona ge e
tšhaba mo ge e sa phela e sa šupa go tšhaba kotsi motseng.
Ge e le gore ga go kotsi gona e swanetše go šupa seemo sa go
robala gona ga go kotsi. Ke gona molaodi o swanetše goba
le mehuta yohle ya phššfšlš tše nyane le tše kgolo tšeo
e lego tša methopho goba tše batho ba binago tšona. Ke
gore ge motho yo a tlišago malwetši mo motseng o tla bonwa
15 ka phššfšlš yeo a binago yona ge e le mmina noko goba
phala goba tlou goba phiri bjalo bjalo. Ke gona molaolwa o
tla gopola ba ba dulago kgaufsi le motse wa gagwe ge go le
bao ba binago diphššfšlš tšeo. Gomme ge ba le gona o tla
botša ngaka gore ba gona batho ba moloko woo.

Bjalo ngaka e tla leka go kgodiša motho ka ditaola tše
dingwe ka mawo a tsona gore di šupa kotsi yeo e tlogo go
dirwa ke mmina noko yoo. Ge e le monna gona go swanetše
goba taola ya noko e tona. Ge e le mosadi ya tshadi. Mawo
a ditaola a botšišetšwa ke molaolwa seo a ratago go se
16 dira mo molwetšing. Ke gona tšona di tla fetola ka mawo

wa tšona. Ge e le gore di wele go kwana le kgopelo goba potšiššō ya gagwe gona go lokile. Gomme ge di ka wa ka go se kwane le potšiššō ya gagwe gona go tla ba bothata. Mawo a dihlako ke:- bokgatha, lešopi, makgolela le mpherefere. Gomme mpherefere o šupa kotsi. Ga e le mawo a mangwe ke phapano fela ya dihlako di se kae bontši di šupa bophelo bja motho. Dihlako di dirwa ka ditsela tše ntši tše diphššfššō di bolawago ka tšona. Gomme tše dingwe ke tša go hwa ga tšona. Mankgonyane ke taola yeo e dirwago ka dihlaka noka goba diphate. Gomme le ena o laola go tseba batho.

- 17 Gomme ga se taola ya go tseba moloi goba go tseba bolwetši. Ke taola ya thaloko fela. Gomme yona e bjalo ka sekgopjana seo se kgonago go bolela le go tseba maina a batho. Ditaola di šupa bolwetši le hlare sa bolwetši bjoo. Tsebo ya go kgomaganya marapo a a thekgegilego ga e gona ya go tsebjwa ka ditaola. Mekgwa ya go kgomanya marapo ke ya golegela diphate fela. Gomme seo se bitšwa sepharagahla. Gomme ga e le mekgwa ya go šidila ke kalafo ye kgolo ye tsebjwago le go hlabela mmele ka thipa go tlotšwa ditšhidi goba maleko le ge e le lebata-la-madi. Mokgo wa go kgoga
- 18 moši wa sehlare ke mokgwa wa go kgoga ka sekgokgothi. Gomme go orela meetse a fišago go bitšwa sekgoma. Gomme sona se dirwa ka tsela tše ntši. Tsela ya pele ke ya meetse a go apewa ka maswika a tšwago sebešong goba mollong. Goba ka meetse a apeilwego le dihlare. Gape le ka meetse a a apeilwego mme a tšhelwa dihlare gola a bedile peleng. Mokgwa wa go ripa setho ke mokgwa wa go alafa diruiwa fela. Gomme ga e le motho ke wa go lomegwa le go gaiwa ka legare. Tsebo ya dihlare tše alafago malwetši a batho e fapane kudu. Gomme mo kalafong ngaka ye ngwe le ye ngwe e tseba dihlare tša hona tše di sa tsebego ke motho.